

บทวิจารณ์หนังสือ

โดย ดร.พิสุทธิพงศ์ เอ็นดู

อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะเทคโนโลยีการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตสุรินทร์

สุริยา รัตนกุล. (2555). **อรรถศาสตร์เบื้องต้น**. นครปฐม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.

หนังสือเล่มนี้เรื่อง อรรถศาสตร์เบื้องต้น จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล จัดพิมพ์เป็นจำนวน 2 ครั้งโดยจัดพิมพ์ครั้งที่ 1 ปี พ.ศ. 2544 และครั้งที่ 2 พ.ศ. 2555 เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ประกอบไปด้วย บทที่ 1 บทนำ บทที่ 2 แนวคิดเรื่องความหมาย บทที่ 3 ประเภทต่างๆของความหมาย บทที่ 4 หน่วยต่างๆของความหมาย บทที่ 5 การศึกษาความหมายตามแนวภาษาศาสตร์ภาคประวัติ และ บทที่ 6 การศึกษาเรื่องความหมายตามแนวของนักภาษาศาสตร์ สำหรับบทวิจารณ์ของหนังสือเล่มนี้ผู้วิจารณ์ได้กำหนดแบ่งการวิจารณ์ออกเป็น 4 ส่วน ประกอบไปด้วย ส่วนที่ 1 คุณลักษณะทั่วไปของหนังสือ ส่วนที่ 2 เนื้อหา ส่วนที่ 3 จุดเด่น จุดด้อยและข้อเสนอแนะ

ส่วนที่ 1 คุณลักษณะทั่วไปของหนังสือ

หนังสือเล่มนี้ผู้เขียนคือศาสตราจารย์ ดร.คุณหญิงสุริยา รัตนกุล ได้เขียนขึ้นเพื่อใช้สำหรับสอนนักศึกษาในกระบวนวิชา GRLG 536ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล โดยผู้เขียนได้เริ่มรวบรวมข้อมูลและเขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 โดยใช้ระยะเวลาเขียน ปรับแก้ไขก่อนการพิมพ์อยู่หลายครั้งและทุกครั้งที่ปรับแก้ไขก็จะนำไปทดลองใช้สอนกับนักศึกษาเป็นระยะเวลามากกว่าสิบปี ก่อนจะมีการจัดพิมพ์ครั้งที่ 1 ปีพ.ศ. 2544 และมีการปรับปรุงแก้แล้วทวนต้นฉบับหลายครั้งก่อนจะมีตีพิมพ์ครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2555 ซึ่งทิ้งระยะเวลาห่างถึง 11 ปี เพื่อให้หนังสือเล่มนี้ออกมามีความสมบูรณ์มากที่สุด

อรรถศาสตร์เบื้องต้น เป็นหนังสืออรรถศาสตร์ที่เป็นภาษาไทยเล่มแรกของประเทศ คุณลักษณะของหนังสือเล่มนี้ใช้สำหรับศึกษาความหมายของภาษาหรือการศึกษาศาสตร์แห่งความหมาย (meaning) อันเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งของสาขาภาษาศาสตร์ (Linguistics) ซึ่งภาษาศาสตร์นี้มุ่งศึกษาภาษาว่าประกอบไปด้วยโครงสร้างใดบ้างและในโครงสร้างนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างไร เป็นต้น

ด้วยความที่ผู้เขียนมีความเชี่ยวชาญในศาสตร์ดังกล่าว คุณลักษณะของหนังสือเล่มนี้จึงถูกออกแบบด้วยองค์ประกอบของเนื้อหาที่ได้รับการบรรยายอธิบายขยายความ เสนอแนวคิดและการวิเคราะห์ทฤษฎีต่างๆ ด้วยข้อมูลอย่างละเอียดครอบคลุมทุกหัวข้อ ทำให้ผู้อ่านเหมือนตกอยู่ในภาวะของบรรยายภาคการรับฟังข้อมูลจากไกด์ผู้ทรงคุณวุฒิพานำเที่ยวและบรรยายข้อมูลของแต่ละสถานที่ด้วยอรรถรสภาษาที่ลื่นไหล เชื่อมโยงต่อเนื่อง พร้อมกับข้อมูลอ้างอิงและแหล่งที่มา พร้อมยกตัวอย่างประกอบ ทำให้ผู้อ่านนั้นสามารถจินตนาการตามและมองเห็นภาพครบทุกด้าน ทำให้หนังสือเล่มนี้มีความสนใจน่าหลงใหลน่าติดตามอ่านจนกระทั่งไม่สามารถวางมือลงได้

คุณลักษณะของหนังสือเล่มนี้ อีกประการหนึ่ง คำศัพท์เฉพาะ (specific words) ผู้เขียนได้ใช้วิธีการเน้นตัวหนังสือเป็นสีดำเข้มเพื่อต้องการเน้นและอธิบายขยายความ คำศัพท์นั้นให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น พร้อมกับมีคำศัพท์ภาษาอังกฤษอยู่ในวงเล็บด้านหลังของคำที่มีการเน้นนั้นด้วย ตอนท้ายของเนื้อหาในแต่ละบท ผู้เขียนได้เพิ่มข้อมูลเชิงอรรถเป็นจำนวนมากเพื่ออธิบายขยายความเพิ่มเติมสำหรับต่อยอดความรู้ต่อไปให้กับผู้อ่านที่มีความสนใจอยากจะศึกษาค้นคว้าเพิ่มพูนความรู้ด้วยตัวเองต่อไปอีกด้วย และในตอนท้ายเล่มผู้เขียนได้เพิ่มบรรณานุกรมสำหรับช่วยให้ผู้อ่านสามารถค้นหาข้อมูลที่เป็นคำศัพท์เฉพาะโดยเรียงตามตัวอักษรพยางค์ของภาษาอังกฤษและตามด้วยการเรียงตามตัวอักษรในภาษาไทยอย่างเป็นระบบ

คุณลักษณะของทั่วไปของหนังสือเล่มนี้ดังที่กล่าวมาข้างต้น จึงนับว่าหนังสือเล่มนี้มีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก

ส่วนที่ 2 เนื้อหา

ในส่วนของเนื้อหาผู้เขียนได้แบ่งหัวข้อในการเขียนหนังสือออกเป็น 6 บท โดยในแต่ละบทมีเนื้อหาโดยสรุปดังนี้

บทที่ 1 บทนำในบทนำนั้นผู้เขียนได้แบ่งหัวข้อการอธิบายออกเป็น 5 ประเด็นหลักคือ

1.1 วิชาอรรถศาสตร์เป็นวิชาศึกษาเรื่องความหมายในภาษา ในประเด็นที่ 1 นั้น ผู้เขียนต้องการอธิบายให้ผู้อ่านเห็นถึงการศึกษาวินิจฉัยอรรถศาสตร์ซึ่งเป็นเรื่องของการศึกษาแนวคิด เรื่องวิธีการที่ภาษาสื่อความหมาย ศึกษาประเภทต่างๆ ของความหมาย ศึกษาว่าภาษาศาสตร์สื่อความหมายได้อย่างไร มีความหมายอะไรบ้าง ที่ภาษาสื่อออกมา การสื่อความหมายผ่านชั้นต่างๆ ของภาษา เป็นต้น

1.2 คำว่าอรรถศาสตร์และวิชาอรรถศาสตร์ ประเด็นนี้ผู้เขียนได้ให้คำจำกัดความหมายและอธิบายถึงความหมายของอรรถศาสตร์และวิชาอรรถศาสตร์เพื่อให้ผู้อ่านนั้นเข้าใจเกี่ยว 2 คำศัพท์นี้

1.3 คำว่า (Semantics) หัวข้อเรื่องนี้ผู้เขียนได้กล่าวถึงประวัติโดยย่อของคำว่า Semantics ว่าประวัติและความเป็นมาเป็นอย่างไร

1.4 วิชาอรรถศาสตร์ในปัจจุบันศึกษาความหมายในภาษาพูด ในประเด็นนี้ผู้เขียนได้ให้เหตุผลเกี่ยวกับการที่นักภาษาศาสตร์ในปัจจุบันสนใจศึกษาภาษาพูดมากกว่าภาษาเขียน โดยได้เสนอเหตุผลจำนวน 4 ข้อคือ 1) ภาษาพูดเป็นสิ่งที่คู่กับมนุษยชาติ 2) เด็กทั่วไปหัดเรียนภาษาพูดก่อนเรียนภาษาเขียน 3) ภาษาเขียนเป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากภาษาพูด และ 4) คนทั่วไปใช้ภาษาพูดมากกว่าภาษาเขียน

1.5 วิชาอรรถศาสตร์กับวิชาอื่นๆ ในหัวข้อนี้ผู้เขียนได้แบ่งหัวข้อนี้เพื่อให้ง่ายต่อการอธิบายให้ผู้อ่านได้เข้าใจมากขึ้นออกเป็น 2 ข้อย่อยคือ 1) วิชาอรรถศาสตร์กับวิชาอื่นๆภายในวิชาภาษาศาสตร์ ในหัวข้อย่อยนี้ผู้เขียนได้แสดงรูปจำลอง (model) ของภาษาตามที่ปรากฏในหนังสือภาษาศาสตร์ทั่วไปจำนวน 2 รูปและแสดงรูปจำลองของภาษาเป็นแผนภูมิกิ่งไม้จำนวน 5 รูป ประกอบไปด้วย แบบสองระดับ (2-level) แบบสามระดับ (3-level) แบบสี่ระดับ (4-level) แบบห้าระดับ (5-level) และแบบหก ระดับ (6-level) และ 2) วิชาอรรถศาสตร์กับวิชาอื่นๆภายนอกวิชาภาษาศาสตร์ ในประเด็นหัวข้อย่อยนี้ผู้เขียนอธิบายและแสดงให้ผู้อ่านเห็นว่าอรรถศาสตร์นั้น

มีความเกี่ยวข้องกับวิชาอื่นๆภายนอกวิชาภาษาศาสตร์อีกด้วยเช่น วิชาปรัชญา (Philosophy) วิชาจิตวิทยา (Psychology) วิชาวาทศาสตร์ (Rhetorics) และวิชานิเทศศาสตร์ (Communication arts) ซึ่งวิชาเหล่านี้ล้วนให้ความสำคัญกับความหมายในภาษา

บทที่ 2 แนวคิดเรื่องความหมายในบทที่ 2 นี้ ผู้เขียนได้แบ่งออกเป็น 5 ประเด็นหลัก คือ

2.1) ความหมาย (Meaning) และหมายความ (To mean) ในหัวข้อนี้ผู้เขียนได้เขียนอธิบายเกี่ยวกับความหมาย (Meaning) และหมายความ (To mean) โดยยกตัวอย่างของการแต่งประโยคจำนวน 12 ประโยคพร้อมกับวิเคราะห์ว่าทั้ง 12 ประโยคนั้นข้อไหนจัดอยู่ในกลุ่มที่เป็นความหมาย (Meaning) และข้อไหนจัดอยู่ในกลุ่มที่เป็นหมายความ (To mean) พร้อมกับอธิบายให้เหตุผลว่าทำไมถึงจัดอยู่ในกลุ่มที่แตกต่างกัน

2.2) แนวความคิดเรื่องนามบัญญัติ (Naming) ในหัวข้อนี้ผู้เขียนได้นำเสนอมุมมองและแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องนามบัญญัติในมุมมองของศาสนาคริสต์ แนวคิดทางภาษา นักปรัชญา นักวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

2.3) แนวความคิดเรื่องมโนทัศน์ (Concept) ในหัวข้อนี้ผู้เขียนได้เสนอมุมมองแนวคิดเรื่องมโนทัศน์โดยได้แยกอธิบายเป็นหัวข้อย่อยคือ 1) แนวความคิดของเดอ ไชซัวร์ และ 2) แนวความคิดของออกเด็นและริชาร์ดส์ ในแต่ละหัวข้อนี้ผู้เขียนได้อธิบายแนวคิดของนักวิชาการทั้งสองท่าน พร้อมกับเสนอมุมมองและแนวคิดของตัวเองโดยมีการตั้งข้อสังเกตพร้อมกับอธิบายให้เหตุผลประกอบว่าทำไมผู้เขียนถึงมีความคิดเห็นเช่นนั้น โดยได้มีการยกหลักพุทธธรรมของพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) และนักวิชาการท่านอื่นๆเช่น โนม ชอมสกี (Noam Chomsky) มาประกอบ

2.4) แนวความคิดของนักพฤติกรรมศาสตร์ (Behaviorist) ในหัวข้อเรื่องนี้ผู้เขียนได้นำเสนอแนวคิดของนักภาษาศาสตร์ที่มีชื่อเสียงท่านหนึ่งคือ เลโอนาร์ด บลูมฟิลด์ (Leonard Bloomfield) ซึ่งมีแนวคิดที่ไม่เห็นด้วยกับแนวความคิดเรื่องมโนทัศน์

2.5) แนวความคิดเรื่องความหมายในภาษาอยู่ที่การใช้ (use) ภาษา ผู้เขียนได้อธิบาย พร้อมยกตัวคำในภาษาไทยตามแนวคิดของลูตวิก วิตเกินสไตน์ (Ludwig

Wittgenstein) ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีอิทธิพลที่จุดชนวนแห่งความคิดให้นักภาษาศาสตร์รุ่นหลังนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาความหมายในภาษาในสำนักศึกษาคำภาษาอื่น ๆ

บทที่ 3 ประเภทต่างๆของความหมาย ในบทนี้ผู้เขียนได้กล่าวถึงเรื่องความหมายประเภทต่างๆซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการศึกษารื่องอรรถศาสตร์ในมุมมองของนักอรรถศาสตร์ต่างๆ โดยได้แบ่งหัวข้อย่อยเพื่ออธิบายเกี่ยวกับความหมายประเภทต่างๆออกเป็น 4 หัวข้อคือ

3.1) ความหมายประจำรูปภาษา (Sense) และความหมายอ้างอิง (Reference) ในหัวข้อนี้ผู้เขียนได้นำเสนอแนวคิดของกอตลอบ เฟรกา (Gottlob Frege) ซึ่งมีชีวิตอยู่ในระหว่าง ค.ศ. 1848-1925 และเป็นเจ้าของต้นคิดเรื่องนี้ โดยได้อธิบายถึงเรื่องความหมายประจำรูปภาษา (Sense) และความหมายอ้างอิง (Reference) พร้อมกันนี้ผู้เขียนก็ได้ยกตัวอย่างที่เป็นคำและวลีในภาษาไทยเพื่ออธิบายแนวคิดของกอตลอบ เฟรกา เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้อย่างง่าย และนอกเหนือจากแนวคิดของกอตลอบ เฟรกา แล้วผู้เขียนก็ได้นำเสนอหลักแนวคิดของนักภาษาศาสตร์ท่านอื่นๆ ประกอบอีกด้วย เพื่อจะอธิบายถึงหลักแนวคิดนี้ซึ่งเป็นการจำแนกประเภทของความหมายโดยแบ่งตามที่อยู่ของความหมาย โดยให้ความหมาย ประจำรูปภาษา (Sense) ว่าเป็นความหมายที่ถูกจำกัดกรอบอยู่ในภาษา และให้ความหมายอ้างอิง (Reference) ว่าเป็นความหมายที่ออกมากอิงอยู่กับสรรพสิ่งต่างๆที่มีอยู่ในโลกความเป็นจริง

3.2) ความหมายสื่อสาระ (Descriptive meaning) ความหมายสอดสังคัม (Social meaning) และความหมาย อารมณฺ์ (Expressive meaning) ในหัวข้อเรื่องนี้ผู้เขียนได้อธิบายถึงการจำแนกประเภทของความหมายอีกแบบหนึ่งโดยแบ่งตามหน้าที่ที่ความหมายต่างๆแสดง ซึ่งสามารถแยกประเภทใหญ่ๆ ได้ 3 ประเภทคือ 1) ความหมายสื่อสาระ (Descriptive meaning) คือความหมายตรงที่พรรณนาสิ่งใดสิ่งหนึ่ง 2) ความหมายสอดสังคัม (Social meaning) คือการเลือกใช้ภาษาเพื่อนำมาพูดให้มีความเหมาะสมตามสถานการณ์ของสังคัม และ 3) ความหมาย อารมณฺ์ (Expressive meaning) คือการใช้ภาษาที่ไม่มีการสื่อความหมายอย่างตรงไปตรงมาแต่มีการใส่สีสันซึ่งเป็นการแสดงอารมณฺ์เข้าไปเจือปนด้วย

3.3) ความหมายอุปลักษณ์ (Denotation) และความหมายปริลักษณ์ (Connotation)

ในหัวข้อเรื่องนี้ผู้เขียนได้อธิบายถึงความหมายของอุปลักษณ์ (Denotation) ของคำ (Lexeme) ซึ่งเป็นความหมายที่บ่งบอกถึงความสัมพันธ์ซึ่งมีอยู่ระหว่างคำ (Lexeme) นั้นกับคน สัตว์ พืช สิ่งของ สถานที่ คุณสมบัติ กระบวนการ กิจกรรม เป็นต้น อันใดอันหนึ่งซึ่งคน สัตว์ พืช สิ่งของ สถานที่ คุณสมบัติ กระบวนการ เป็นต้นเหล่านี้เป็นสิ่งที่มิได้อยู่นอกขอบของภาษา แต่ภาษาก็สามารถบ่งชี้ความหมายของสิ่งที่มีชีวิตอยู่นอกขอบของภาษาได้ด้วยการอุปลักษณ์หรือด้วยการบ่งบอก (Denote) ด้วยคำ (Lexeme) นั้น ส่วน ความหมายปริลักษณ์ (Connotation) นั้นเป็นความหมายที่ทำให้คนเราระลึกถึงเมื่อพบหรือเจอคำนั้น สิ่งที่จะระลึกถึงนี้เป็นข้อมูลเพิ่มเติมนอกเหนือจากความหมายอุปลักษณ์ (Denotation) ที่สื่อออกมาตามปกติ นอกเหนือจากการให้ความหมายเกี่ยวกับคำเหล่านี้แล้ว ผู้เขียนได้พยายามยกตัวอย่างที่เป็นคำในภาษาไทยประกอบเป็นจำนวนมาก

3.4) ความหมายหลัก (Literal meaning) และความหมายเปรียบ (Figurative meaning หรือ metaphorical meaning)

ในหัวข้อเรื่องนี้ผู้เขียนได้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับความหมายหลัก (Literal meaning) ซึ่งเป็นความหมายตรงและเป็นความหมายที่เกิดขึ้นในการพูดอย่างตรงไปตรงมาและความหมายเปรียบ (Figurative meaning หรือ metaphorical meaning) ซึ่งเป็นความหมายที่เกิดขึ้นจากการเปรียบเทียบโดยอิงความหมายหลักไว้เป็นแนวคิด

บทที่ 4 หน่วยต่างๆของความหมาย ในบทนี้ผู้เขียนได้กล่าวถึงหน่วยต่างๆของภาษาซึ่งเป็นสิ่งทรงความหมาย ซึ่งประกอบไปด้วยเรื่องเสียง หน่วยคำ คำ ประสมวลีสำเร็จรูป วลีและประโยค ซึ่งทุกๆหน่วยเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งทรงความหมายในภาษา ในบทนี้ผู้เขียนได้เขียนอธิบายแยกเป็นหัวข้อต่างๆ ประกอบไปด้วยหัวข้อเหล่านี้คือ

4.1) หน่วยที่เล็กกว่าคำ หน่วยที่เล็กกว่าคำนี้ผู้เขียนได้เขียนอธิบายแยกเป็นประเด็นย่อยให้ลึกลงไปอีก โดยอธิบายถึงหน่วยที่เล็กกว่าคำนั้นซึ่งประกอบไปด้วย

- 1) หน่วยเสียง ซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดในภาษาและไม่มี ความหมาย
- 2) สัทสัญลักษณ์ (Sound-symbolism) หรือ สัทสุนทรีย (Phonaesthesia) เป็นเสียงที่ตัวของมันเอง

มีลักษณะพิเศษที่พาดพิงไปถึงความหมายใดความหมายหนึ่งเช่นอาจจะพาดพิงตามธรรมชาติ เป็นการเลียนเสียงธรรมชาติ เป็นต้น และ 3) หน่วยคำ (morpheme) เป็นหน่วยคำที่เล็กที่สุดในภาษาที่มีความหมาย

4.2) คำ (Lexeme) ในหัวข้อเรื่องนี้ผู้เขียนได้เน้นย้ำการศึกษาเรื่องคำเป็นหน่วยคำที่สำคัญที่สุดที่เป็นหัวใจของการทรงความหมายในภาษา โดยในประเด็นนี้ผู้เขียนได้หยิบยกนำมาอภิปรายเป็นหัวข้อย่อยซึ่งประกอบไปด้วย 1) ปัญหาเรื่องนับเป็นหนึ่งคำ (Lexeme) 2) คำโปร่งใส (Transparent word) คือคำที่มีความหมายซึ่งเกิดขึ้นจากการเลียนเสียงตามธรรมชาติและคำพรางมัว (Opaque word) คือคำที่แยกความหมายลงเป็นส่วนย่อยอีกไม่ได้ 3) คำในพจนานุกรม เป็นการอธิบายถึงหลักการจัดทำพจนานุกรมโดยย่อและชนิดของพจนานุกรมซึ่งมีทั้งพจนานุกรมที่เป็นพจนานุกรมเอกภาษา (Monolingual dictionary) มีหนึ่งภาษา และพจนานุกรมทวิภาษา (Bilingual dictionary) มีสองภาษา 4) ปัญหาเรื่องอะไรคือคำ ในประเด็นใจยหัวข้อนี้อันผู้เขียนได้ให้หลักการตอบปัญหาข้อนี้ 3 ประการคือ ก.ต้องพยายามเรียนรู้และจำคำพื้นฐาน ข. พยายามจับเสียงของพยางค์ และ ค. ให้ทดลองสร้างประโยค และ 5) คำสองประเภทในภาษา ผู้เขียนได้อ้างอิงหลักการแบ่งชนิดตามความหมายของคำในภาษาตามนักปรัชญาชาวอังกฤษชื่อเบอร์ทรันด์ รัสเซลล์ (Bertrand Russell) โดยจัดแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ แบ่งเป็น 1) คำสรรพสิ่ง (object word) เป็นคำที่เรียนรู้ความหมายได้โดยการชี้ เช่น ออกเสียงคำว่า สุนัข พร้อมกับชี้ไปที่สุนัขตัวนั้นและ 2) คำในพจนานุกรม (Dictionary word) เป็นคำที่เรียนรู้จากความหมายตามพจนานุกรม

4.3) คำประสม (Compound word) ในหัวข้อเรื่องนี้ผู้เขียนได้อธิบายถึงหลักการพิจารณาคุณค่าใดเป็นคำประสม อย่างไรก็ตามเรียกเป็นคำประสม อย่างไรก็ตามเรียกว่าเป็นวลีหรือประโยค โดยอ้างอิงนักวิชาการชื่อ ลาดิสลาฟ ชกุสตา (Ladislav Zgusta ในหนังสือ Manual of Lexicography ในปี 1971 ซึ่งมีเกณฑ์การพิจารณาทั้งหมด 9 เกณฑ์ อย่างไรก็ตามผู้เขียนได้ยกเกณฑ์การพิจารณาของลาดิสลาฟ ชกุสตามาอธิบายไว้เพียงแค่ 3 เกณฑ์เท่านั้นคือ 1) เกณฑ์การแทนที่ (substitution) 2) เกณฑ์การเพิ่มส่วนขยายไม่ได้ (Impossibility of addition) และ 3) เกณฑ์ทางความหมาย (Meaning)

4.4) วลีสำเร็จรูป (Multiword lexical unit) ในหัวข้อเรื่องนี้ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างวลีสำเร็จรูปจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 เป็นตัวอย่างมาประกอบคำอธิบาย อย่างไรก็ตามผู้เขียนก็ได้แสดงทัศนคติส่วนตัวเพิ่มเติมว่าในพจนานุกรมฉบับนี้มีการอธิบายเกี่ยวกับสำนวนยังไม่ชัดเจนมากนัก

4.5) วลี (Phrase) ในประเด็นนี้ผู้เขียนได้อธิบายถึงความหมายของวลี โดยให้ความหมายว่าวลีเป็นการนำคำตั้งแต่สองคำขึ้นไปมาเรียงกันเข้าให้มีความหมายตามกฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์ของภาษานั้นๆ โดยวลีจะมีความเพียงความเดียว พร้อมกันนี้ผู้เขียนก็ได้ยกตัวอย่างมาประกอบคำอธิบายทั้งที่เป็นวลีในภาษาไทยและวลีในภาษาอังกฤษเป็นจำนวนมาก

4.6) ประโยค (Sentence) ในหัวข้อนี้ผู้เขียนได้อธิบายถึงความหมายของประโยคซึ่งเป็นการนำคำตั้งแต่สองคำขึ้นไปมาเรียงกันทำให้มีความหมายตามกฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์ของภาษานั้นๆ ซึ่งมีใจความบริบูรณ์มีทั้งภาคประธานและภาคแสดง พร้อมกับยกตัวอย่างประโยคที่เป็นภาษาอังกฤษและประโยคในภาษาไทยประกอบคำอธิบาย

บทที่ 5 การศึกษาความหมายตามแนวภาษาศาสตร์ภาคประวัติ ในบทนี้ผู้เขียนได้กล่าวถึงในแง่มุมของภาษาศาสตร์ภาคประวัติ โดยได้กล่าวถึงเรื่องการเปลี่ยนแปลงความหมาย โดยเกิดขึ้นมาจากสาเหตุต่างๆ โดยผู้เขียนได้ระบุดังสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง การตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงความหมายและผลจากเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดผลกระทบในทางใดบ้าง โดยแยกอธิบายเป็นประเด็นดังนี้

5.1) สาเหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำ ในหัวข้อนี้ผู้เขียนได้เสนอประเด็นที่ระบุดังความเปลี่ยนแปลงความหมายของคำโดยชี้ให้เห็นสาเหตุสำคัญๆ คือ 1) การเรียนรู้ภาษาเป็นกระบวนการที่ไม่สมบูรณ์ 2) คำมีความหมายไม่ชัดเจน (Vagueness) 3) คำเปลี่ยนแปลงความหมายเพราะสิ่งที่เคยใช้คำนั้นเรียกเปลี่ยนแปลงไป หรือสูญหายไป 4) คำหลายความหมาย (Polysemy) และ 5) ในบริบทที่คำมีความหมายกำกวม (Ambiguous) ในสาเหตุหลักทั้ง 5 ข้อนี้ผู้เขียนได้แสดงตัวอย่างคำศัพท์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นคำศัพท์ภาษาฝรั่งเศส ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย ภาษาละติน ภาษากรีก เป็นต้น เพื่ออธิบายให้ผู้อ่านได้มองเห็นภาพชัดเจนในแต่ละสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง

ด้วยหลักการและเหตุผล ตัวอย่างประกอบ เจ็อนไปด้วยเนื้อหาวิชาการทางภาษาศาสตร์และความรู้ทางประวัติศาสตร์

5.2) สาเหตุการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำตามแบบอ็องตวน เมยเยต์ (Antoine Meillet) ในหัวข้อนี้ผู้เขียนได้อธิบายสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงความหมายตามหลักแนวคิดของอ็องตวน เมยเยต์ โดยได้แยกเป็นประเด็นปลีกย่อยระดับถึงสาเหตุความเปลี่ยนแปลงนั้นออกเป็น 1) สาเหตุทางภาษา (Linguistic cause) และ 2) สาเหตุทางประวัติศาสตร์ (Historical causes) ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นมาจากการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุสิ่งของ สถาบันทางสังคม ความคิด ความเจริญทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ประเด็นปลีกย่อยแต่ละข้อนั้นผู้เขียนได้มีการยกตัวอย่างคำศัพท์จากภาษาสันสกฤต ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย ภาษาละติน ประกอบคำอธิบายในแต่ละหัวข้อ

5.3) สาเหตุทางสังคม เป็นภาษาที่ใช้เฉพาะอาชีพหรือเฉพาะกลุ่ม ผู้เขียนได้อธิบายและยกตัวอย่างภาษาเพื่อเปรียบเทียบกับเฉพาะอาชีพหรือเฉพาะกลุ่มว่าใช้แตกต่างกันอย่างไรบ้าง นอกเหนือจากนี้ผู้เขียนก็พยายามที่จะชี้ให้ผู้อ่านเห็นว่าสังคมก็มีบทบาทต่อการที่จะเป็นสาเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายในภาษาแต่ละภาษา ซึ่งสาเหตุเหล่านี้ผู้เขียนระบุว่า เกิดมาจาก 1) สาเหตุทางจิตวิทยา (Psychological causes) 2) คำต่างประเทศมาเป็นสาเหตุให้มีการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำในภาษา และ 3) การคิดคำใหม่สำหรับเรียกสิ่งใหม่ๆ

5.4) ธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงความหมายในภาษา ผู้เขียนกล่าวถึงธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงความหมายในภาษาแบ่งออกเป็น 4 ประเภทคือ 1) การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำที่เกิดขึ้นเพราะความคล้ายในทางความหมาย (Similarity of Senses หรือ เรียกเป็นคำศัพท์จำเพาะว่าการอุปมา Metaphor) 2) การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำที่เกิดขึ้นเพราะความใกล้เคียงกันของความหมายของคำสองคำ (Contiguity of Senses หรือ Metonymy) 3) การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำที่เกิดขึ้นเพราะการใช้แนวเทียบผิด (Similarity of Names หรือ Popular Etymology) และ 4) การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำที่เกิดขึ้นเพราะการละทิ้งบางคำ หรือบางส่วนของคำ (Ellipsis)

5.5) ข้อสังเกตเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำผู้เขียนได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำโดยระบุข้อสังเกตเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า 1) การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำส่วนมากจะเห็นว่า อุปมา (Metaphor) มีใช้มากที่สุด 2) การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำที่เกิดขึ้นเพราะความใกล้เคียงกันของความหมายของคำสองคำที่เรียกว่าความเคียง (Contiguity of Senses หรือ Metonymy) 3) การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำแบบผสม (Composite changes) 4) การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำบางคำมีมาหลายทอด และ 5) การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำเป็นเรื่องที่ไม่มีเหตุผลหรือว่าสามารถอธิบายได้

5.6) ผลของการเปลี่ยนแปลงความหมาย (The Consequences of Semantic Change) จากสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำจากข้อที่ 5.1-5.4 ในข้อเรื่องนี้ผู้เขียนได้สรุปการรวบรวมผลที่เห็นได้ชัดภายหลังการเปลี่ยนแปลงความหมายคำจากการศึกษาของนักอรรถศาสตร์ ซึ่งมีความครอบคลุมทั้งหมด 4 ประการคือ 1) ผลที่ทำให้ความหมายแคบเข้า (Restriction of meaning) 2) ผลที่ทำให้มีความหมายกว้างออก (Extension of meaning) 3) ผลที่ทำให้ความหมายเลวลง (Pejorative Development) และ 4) ผลที่ทำให้ความหมายดีขึ้น (Ameliorative Development) ในแต่ละข้อนั้นผู้เขียนผู้เขียนได้แทรกตัวอย่างเพื่อใช้ประกอบคำอธิบายถึงผลของการเปลี่ยนแปลงความหมายนั้นๆ

บทที่ 6 การศึกษาเรื่องความหมายตามแนวของนักภาษาศาสตร์สำนักเน้นโครงสร้าง (Structural semantics) ในบทนี้ผู้เขียนได้นำเสนอแนวคิดของการศึกษาเรื่องความหมายโดยได้นำหลักแนวคิดของนักภาษาศาสตร์ซึ่งมีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแวดวงวิชาการการศึกษาภาษาศาสตร์ และนักภาษาศาสตร์เหล่านี้เป็นต้นกำเนิดของเจ้าของทฤษฎีภาษาศาสตร์และเจ้าสำนักการศึกษาทางด้านภาษาศาสตร์ อย่างไรก็ตามผู้เขียนไม่ได้นำเสนอหลักและแนวคิดของเจ้าของนักภาษาศาสตร์เพียงเท่านั้น แต่ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างซึ่งเป็นคำในภาษาไทยอธิบายประกอบเทียบเคียงกับเนื้อหาในทฤษฎีเหล่านั้นด้วย และสำหรับในบทนี้ผู้เขียนได้แบ่งหัวข้อหลักๆดังนี้

6.1) การแสดงความหมายด้วยการสร้างขึ้นเป็นคำ (Lexicalize) ในหัวข้อนี้ ผู้เขียนได้อธิบายถึงระบบการสร้างคำขึ้นมา และนอกเหนือจากนี้ผู้เขียนได้บอกถึงหลัก และแนวทางของนักอรรถศาสตร์ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับความหมายของคำในการพยายาม อธิบายความหมายของคำ และอธิบายความหมายของประโยคที่ใช้คำนั้น ซึ่งเป็นการ อธิบายเรื่องการนำไปใช้ (Applicability) เพราะบางคำมีความหมายเหมือนกัน แต่ไม่สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์เดียวกันได้ ดังนั้นหลักการอธิบายด้วยการสร้าง คำขึ้นมานั้นจึงมีความสำคัญต่อนักอรรถศาสตร์ที่จะใช้เป็นแนวทางการอธิบายในกรณี ที่เกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับความหมายของคำ

6.2) ความคิดหลักของเฟร์ดินองด์ เดอ โซซูร์ (Ferdinand de Saussure) นักภาษาศาสตร์คนสำคัญของ คริสตวรรษที่ 20 ซึ่งเป็นนักภาษาศาสตร์ที่ได้นำเสนอ หลักคิดของการศึกษาภาษาศาสตร์จนเป็นพื้นฐานของการศึกษาภาษาศาสตร์ ในปัจจุบัน ผู้เขียนได้อธิบายหลักแนวคิดของเฟร์ดินองด์ เดอ โซซูร์ ว่ามีลักษณะเป็น อย่างไร โดยแบ่งการอธิบายออกเป็นข้อย่อยๆประกอบไปด้วย 1) ความแตกต่างระหว่าง ภาษา (Langue) กับคำพูด (Parole) 2) ความแตกต่างระหว่างมวลสาร (Substance) กับรูป (Form) 3) ความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์แบบเรียงร้อย (Syntagmatic relations) กับความสัมพันธ์แบบแทนที่ (Paradigmatic relations) และการแยกระหว่าง การพิจารณาภาษาในกาลเดียว (Synchronic) และการพิจารณาภาษาในหลายกาล (Diachronic) เปรียบเทียบกัน

6.3) การศึกษาภาษาในแนวสัมพัทธ์ (Relativism) และการศึกษาภาษา ในแนวเน้นหน้าที่ (Functionalism) หลักคิดทั้ง 2 นี้เป็นหลักคิดซึ่งสำนักภาษาศาสตร์ ในยุโรปคือสำนักกรุงปราก (Prague School) และสำนักกรุงโคเปนฮาเกน (Copenhagen School) ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ สำหรับแนวคิดการศึกษาภาษาทั้ง 2 นี้ผู้เขียนได้ อธิบายความเป็นมาของหลักแนวคิดที่มีความสำคัญ ประวัติความเป็นมาแบบคร่าวๆ พร้อมกันนี้ผู้เขียนได้นำเสนอตัวอย่างเปรียบเทียบที่เป็นภาษาไทยกำกับไว้ด้วยเพื่อทำ ให้ผู้อ่านนั้นสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น และผู้เขียนได้สรุปหน้าที่ของนักภาษาศาสตร์ ตามแนวคิดนี้ว่าพวกเขาพยายามที่จะเรียนรู้ให้รู้จักกลไกของภาษา ไม่ว่าจะเป็นอย่างใด

ประเภทใด เพื่อที่จะได้ใช้กลไกเหล่านั้นให้ถูกกับหน้าที่และสามารถพรรณนาให้ผู้อื่นเข้าใจด้วยว่ากลไกแบบใดใช้แสดงหน้าที่แบบใด ซึ่งเป็นการมองหน้าที่ตามมุมมองของนักภาษาศาสตร์สำนักเน้นโครงสร้างนี้

6.4) บริเวณความหมาย (Semantic fields) แนวคิดนี้เป็นเครื่องมือสำคัญในการศึกษาความหมายซึ่งเป็นผลงานของนักภาษาศาสตร์ชาวเยอรมันตั้งแต่ราว ค.ศ. 1920, 1930 เป็นต้นมาซึ่งมีจำนวนมาก อย่างไรก็ตามผู้เขียนได้นำเสนอหลักแนวคิดเรื่องบริเวณความหมายของทริเออร์-ไวส์เกอร์เบอร์ (Trier - Weisgerber theory) โดยผู้เขียนได้แสดงความคิดส่วนตัวซึ่งเห็นด้วยกับหลักแนวคิดของทริเออร์-ไวส์เกอร์เบอร์ที่ว่าคำในภาษามีความหมายก็เพราะเราพิจารณามันเมื่อมันอยู่ในบริเวณความหมาย (Semantic field) เท่านั้น

6.5) การพิจารณาเรื่องการประจุความหมายเข้าเป็นคำ (Encapsulation) ความรู้เรื่องความประจุความหมายเข้าเป็นคำในข้อนี้ ผู้เขียนได้อธิบายว่าการประจุความหมายเข้าเป็นคำคืออะไร พร้อมกับยกตัวอย่างประกอบ และนอกเหนือจากนั้นในหัวข้อนี้ผู้เขียนได้อธิบายถึงประโยชน์เกี่ยวกับหลักการประจุความหมายเข้าเป็นคำ 3 ประการคือ 1) ทำให้เราทราบว่าภาษาสองภาษามักมีวิธีการสร้างคำขึ้นเป็นคำในภาษา (Lexicalization) ไม่เหมือนกัน 2) การประจุความหมายเข้าเป็นคำทำให้เราไม่ใช้ถ้อยคำที่เยิ่นเย้อและ 3) การประจุความหมายเข้าเป็นคำเป็นประโยชน์มากสำหรับนักทำพจนานุกรม

6.6) ความสัมพันธ์ของความหมาย (Sense relations) ในหัวข้อนี้ผู้เขียนได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ของความหมายซึ่งมีองค์ประกอบเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องนี้ประกอบไปด้วย 1) การศึกษาความสัมพันธ์แบบแย้งความหมายในแนวตั้ง (Paradigmatic opposition) 2) ศึกษาความสัมพันธ์ของความหมายเกี่ยวกับคำบ่งชนิดและลูกคำ (Hyponymy) 3) ความสัมพันธ์ของความหมายเกี่ยวกับหลุมดำทางความหมาย (Lexical gaps) และการวิเคราะห์อรรถลักษณะ (Componential Analysis) ในแต่ละข้ออยู่นั้นผู้เขียนได้ยกคำจากภาษาต่างๆมาเป็นตัวอย่างเพื่อคำประกอบคำอธิบายในแต่ละหัวข้อ

ส่วนที่ 3 จุดเด่น จุดด้อยและข้อเสนอแนะ

จุดเด่น

จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้มีความสำคัญและมีประโยชน์ดังนี้

1. เป็นหนังสืออรรถศาสตร์ที่เป็นภาษาไทยเล่มแรกของประเทศไทย ซึ่งเป็นหนังสือวิชาการที่ผู้เขียนใช้เวลารวบรวมข้อมูลและเขียนหนังสือเล่มนี้เป็นระยะเวลา มากกว่าสิบปี รวมทั้งมีการปรับปรุงแก้ไขและมีการนำไปทดลองใช้สอนกับนักศึกษาจริง จึงทำให้ข้อมูลในหนังสือวิชาเล่มนี้มีความสมบูรณ์อย่างมากและมีความทันสมัยอยู่เสมอ

2. ในท้ายบทแต่ละบทผู้เขียนได้อธิบายข้อมูลเพิ่มเติมในรูปแบบของเชิงอรรถ ทำให้ผู้อ่านสามารถได้รับข้อมูลอย่างครบสมบูรณ์ และสามารถค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อศึกษาด้วยตนเองได้

3. ผู้เขียนร้อยเรียงภาษาเพื่ออธิบายเนื้อหาข้อมูลด้วยภาษาที่เรียบง่าย เข้าใจง่าย สั้นไหลต่อเนื่องและไม่สะดุด จึงทำให้หนังสือวิชาการซึ่งเป็นศาสตร์เฉพาะทางด้านภาษาศาสตร์ซึ่งค่อนข้างยาก แต่ผู้เขียนสามารถทำให้เป็นเรื่องง่ายและ น่าติดตาม

4. หัวข้อแต่ละหัวข้อ เนื้อหาการอธิบายผู้เขียนจะยกตัวอย่างซึ่งเป็นคำและ ภาษาที่เข้าใจง่ายและเป็นเรื่องใกล้ตัวมาประกอบคำอธิบาย วิธีการนี้สามารถทำให้ ผู้อ่านมองเห็นภาพและเข้าใจได้อย่างง่าย

5. ข้อมูล หนังสือ เอกสารต่างๆซึ่งผู้เขียนได้นำมาใช้สำหรับการเขียนอ้างอิงใน หนังสือเล่มนี้มีจำนวนมากกว่า 100 เล่มทั้งภาษาอังกฤษและภาษาไทย จึงทำให้ข้อมูล ในหนังสือเล่มนี้มีความชัดเจนและน่าเชื่อถือเป็นอย่างมาก

6. ตอนท้ายเล่มผู้เขียนได้จัดทำดรชนีเพื่อค้นหาคำศัพท์โดยเรียงตาม ตัวอักษรทั้งที่เป็นภาษาอังกฤษและภาษาไทย ทำให้ผู้อ่านสามารถค้นหาคำเพื่อศึกษา ได้ง่ายขึ้น

7. หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่สามารถนำมาใช้ศึกษา อ้างอิงเรื่องอรรถศาสตร์ ได้อย่างดีที่สุด

8. มีเนื้อหาที่ทันสมัยข้อมูลวิชาการตัวอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับเหตุการณ์ใน ปัจจุบันเป็นอย่างมาก

จุดด้อย

1) จุดด้อยของหนังสือเล่มนี้มีบางหัวข้อย่อยที่ผู้เขียนไม่ได้เน้นตัวหนังสือสีดำ เหมือนหัวข้อย่อยข้ออื่นๆ เช่น หัวข้อที่ 6.2.1, 2.6.3 และ 6.2.4 หัวข้อย่อยนี้ไม่มีการเน้นคำเป็นสีดำ ซึ่งแตกต่างจากหัวข้อย่อยที่ 2.6.2 หัวข้อมีการเน้นคำเป็นสีดำ อาจจะเป็นเพราะว่าความผิดพลาดของการจัดพิมพ์ แต่อย่างไรก็ตามก็ไม่ได้ถือว่าเป็นจุดด้อยที่มีผลกระทบต่อเนื้อหาหนักแต่ประการใด

2) หนังสือเล่มนี้ผู้เขียนได้สรุปข้อมูลในภาพรวมของเนื้อหาทั้งหมดอยู่ที่หัวข้อ 6.6.5 ความเป็นจริงควรจะเปลี่ยนจากหัวข้อ 6.6.5 เป็นบทที่ 7 บทสรุป ซึ่งแยกเป็นอีกบทหนึ่ง

ข้อเสนอแนะ

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่ดีมาก เหมาะสำหรับนักวิชาการ นักศึกษาซึ่งสนใจศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับบรรพตศาสตร์ซึ่งเป็นศาสตร์แขนงของภาษาศาสตร์ และคนทั่วไปที่สนใจในศาสตร์แขนงนี้ ไม่ควรพลาดที่จะสรรหาเพื่อนำมาเก็บไว้ศึกษา ใช้เป็นหนังสืออ้างอิงในงานวิชาการและเป็นสมบัติส่วนตัว

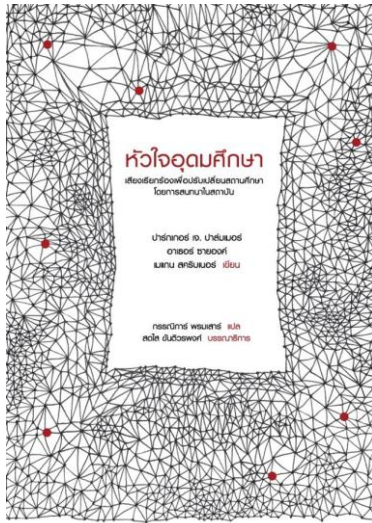
บทวิจารณ์หนังสือ

ผศ.นพดล จันระวัง

อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการการเป็นผู้ประกอบการ คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

หัวใจอุดมศึกษา : เสียงเรียกร้องเพื่อปรับเปลี่ยนสถานศึกษาโดยการสนทนา ในสถาบัน

The Heart of Higher Education : A Call to Renewal Transforming
the Academy through Collegial Conversation

The Heart of Higher Education: A Call to Renewal Transforming the Academy through Collegial Conversation

ผู้เขียน : ปาร์กเกอร์ เจ. ปาล์มเมอร์ และ อาเธอร์ ซายองค์

ผู้แปล : กรรณิการ์ พรมเสาร์

บรรณาธิการ : สดใส ชันติวรพงษ์

สำนักพิมพ์ : สำนักพิมพ์สวนเงินมีมา

คำสำคัญ : การศึกษาแบบบูรณาการ, การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง, การสนทนาเพื่อการเปลี่ยนแปลง

ประวัติผู้เขียน

พาร์กเกอร์ เจ. ปาล์มเมอร์ (Parker J. Palmer) เป็นนักเขียน ครู และ นักกิจกรรมที่ได้รับความเคารพอย่างสูง สนใจประเด็นการศึกษา ชุมชน ภาวะผู้นำ จิตวิญญาณ การเปลี่ยนแปลงสังคมปัจจุบันดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาอาวุโสอยู่ที่ สถาบันแพตเชอร์ เป็นผู้ก่อตั้งศูนย์ความกล้าหาญและการฟื้นฟู (Center for Courage and Renewal) ทำหน้าที่ดูแลครูผู้สอนสำหรับนักการศึกษาและโครงการชุมชนสำหรับบุคคลในสาขาวิชาชีพอื่นๆ ได้แก่ การแพทย์ กฎหมาย คณะสงฆ์ และองค์กรการกุศล ต่างๆ ได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตสาขาสังคมวิทยาจากมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย แห่งเบิร์กลีย์ มีผลงานที่แปลเป็นไทยแล้วอีกเล่มหนึ่งคือ กล้าที่จะสอน : การสำรวจโลก ภายในของชีวิตครู (The courage to teach : Exploring the inner landscape of a teacher's life, พ.ศ. 2556, สนพ.สวนเงินมีมา)

อาร์เธอร์ ซายองค์ (Arthur Zajonc) เป็นศาสตราจารย์ทางฟิสิกส์ที่วิทยาลัย แอมเฮิร์สต์ จบการศึกษาปริญญาโทและเอกสาขาวิชาฟิสิกส์จากมหาวิทยาลัยมิชิแกน เคยเป็นศาสตราจารย์อาคันตูกะและนักวิจัยวิทยาศาสตร์ที่ Ecole Normale Supérieure ที่ปารีส สถาบันคอนตัมออปติกส์ มักซ์พลังค์ (Max Planck Institute for Quantum Optics) ปัจจุบันเป็นที่ปรึกษาสถานะอนาคตโลก (World Future Council) และผู้อำนวยการ โครงการศูนย์จิตภavana ในสังคม (Academic Program of the Center for Contemplative Mindin Society) ซึ่งส่งเสริมให้ใช้วิธีการภavana ที่เหมาะสมในการศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นผู้ร่วมก่อตั้งสถาบันคิรา (Kira Institute) เป็นเลขาธิการมนุษยปรัชญาสมาคม (Anthroposophical Society) ปรธานสมาคมลินดีสฟาร์น (Lindisfarne Association) และเป็นผู้ประสานงานอาวุโสฝ่ายโครงการของสถาบันแพตเชอร์ ผลงานของซายองค์ที่ แปลเป็นไทยแล้วคือ ไล่คว้าแสง (Catching the Light, สนพ.สวนเงินมีมา, 2557), กระบวนการภavana ศึกษา : เมื่อความรู้แปลเป็นความรัก (Meditation as Contemplative Inquiry, สนพ.สวนเงินมีมา, 2557), ร่วมเขียน The Quantum Challenge (Jones & Bartlett) และบรรณาธิการร่วม Goethe's Way of Science (SUNY Press)

ความเป็นมาของหนังสือ

หนังสือ หัวใจอุดมศึกษา เป็นหนังสือในโครงการหนังสือวิชาการ จิตตปัญญาศึกษา โดยการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) โครงการจิตตปัญญาใหม่เพื่อการเปลี่ยนแปลง (New Spirit) ซึ่งสำนักพิมพ์เลือกพิมพ์และเผยแพร่เพื่อการสร้างสรรค์สู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม **หนังสือ หัวใจ อุดมศึกษา** เป็นผลมาจากการประชุมของบรรดานักการศึกษาที่จัดขึ้นที่เมืองซานฟรานซิสโก ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี 2550 หนังสือนำเสนอแนวทางการศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลง ศาสตร์ต่างๆที่วางอยู่บนพื้นฐานจากประสบการณ์ตรง ความสัมพันธ์การเห็นความเชื่อมโยงของสรรพสิ่งบนโลกและมนุษยชาติ การเผยแพร่สู่การรับรู้ซึ่งผู้เขียนหนังสือทั้งสองเชื่อว่าสำนึกู้ด้านจิตตปัญญา ขนบธรรมเนียมทางศาสนา รวมทั้งความหลากหลายของความคิดความเชื่อจะช่วยเรารังสรรค์ให้เกิดการวางจิตใจให้ถูกต้องเหมาะสมและนำไปสู่การเรียนรู้แบบจิตภาวนาได้ ปาร์กเกอร์ ปาล์มเมอร์ และ อาเธอร์ ชายองค์ คุทิตชีวิตของตนเพื่อสร้างรูปแบบการศึกษาที่รับใช้เป้าหมายของมนุษย์เพิ่มความเข้าใจและการปฏิบัติให้ลุ่มลึกขึ้นในด้านการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative learning) ซึ่งเป็นหัวใจของอุดมศึกษา

องค์ประกอบของหนังสือ

หนังสือเล่มนี้ได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 9 ส่วน

ส่วนแรก เป็น **บทนำ** ผู้เขียนได้กล่าวถึงที่มาของหนังสือเล่มนี้ว่าเกิดขึ้นจากการสนทนาอย่างต่อเนื่องยาวนานระหว่างผู้เขียนสองคน เพื่อนร่วมงานที่ใกล้ชิดและคนอื่นๆ อีกมากมายและได้ตั้งคำถามเชิงชวนผู้อ่านให้ร่วมสำรวจไปกับผู้เขียนด้วยคำกล่าวว่า “การอุดมศึกษาเป็นภารกิจที่มีความหลากหลายมิติกว่านี้ได้อย่างไร ภารกิจที่ดึงศักยภาพของมนุษย์ในการแสวงหาความรู้ การสอนและการเรียนออกมาอย่างเต็มที่ เพื่อเชื่อมช่องว่างระหว่างสาขาวิชาเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างข้อต่อที่แข็งแกร่งระหว่างความรู้จักโลกกับการดำรงชีวิตอยู่ในโลกอย่างสร้างสรรค์ ทั้งอยู่อย่างสันโดษและอยู่เป็นชุมชน” ในส่วนของบทนำยังได้กล่าวถึงความเป็นมาโดยสังเขปของการศึกษาแบบบูรณาการโดยเน้นย้ำว่าการศึกษาแบบบูรณาการที่แท้จริง

เป็นการให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการสำรวจอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาโลกในเชิง “วัตถุนิยม” กับเป้าหมาย ความหมายชีวิตจำกัด และความมุ่งมาดปรารถนาในชีวิตของนักศึกษา

ส่วนที่ 2 เป็นส่วนที่ว่าด้วย **สู่ปรัชญาการศึกษาแบบบูรณาการ** เขียนโดย ปาร์กเกอร์ เจ. ปาล์มเมอร์ เป็นการอธิบายต่อข้อวิจารณ์ต่อการศึกษาแบบบูรณาการ ข้อวิจารณ์แรกคือการศึกษาแบบบูรณาการมีพื้นฐานทางปรัชญาอ่อนแอ ซึ่งผู้เขียนได้ อธิบายภายใต้กรอบของภววิทยา (การมีอยู่) ญาณวิทยา (ความรู้) ครุศาสตร์ (การเรียนการสอน) และ จริยศาสตร์ (ผลลัพธ์ในเชิงศีลธรรมที่เกิดขึ้นกับชีวิตนักศึกษา) ผู้เขียน อธิบายถึงธรรมชาติของความจริงที่เราฝังตัวอยู่ และที่ฝังลึกในตัวเราด้วย สุนทรียภาพของการศึกษาแบบบูรณาการว่าตัวเราฝังตัวอยู่ในความจริงร่วม และเราไม่สามารถรู้ความจริงร่วมนี้ได้อย่างแท้จริงและดีพอ จนกว่าเราจะได้อยู่ในชุมชนร่วมกับมันอย่างมีสำนึกและกระตือรือร้นในฐานะผู้รู้ (Knowers) เป็นการเรียนการสอนที่สร้างสรรค์สัมพันธ์ภาพอย่างค่อยเป็นค่อยไปของนักศึกษากับอาจารย์ นักศึกษาต่อนักศึกษา และนักศึกษากับอาจารย์กับวิชาที่สอน ที่มีโอกาสที่จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์แบบศีลธรรมมากกว่า

ส่วนที่ 3 เป็นส่วนที่ว่าด้วย **เมื่อนำปรัชญามาปฏิบัติ** เขียนโดย ปาร์กเกอร์ เจ. ปาล์มเมอร์ เป็นการตอบประเด็นข้อวิพากษ์วิจารณ์ในอีก 4 ประเด็นได้แก่ ข้อวิจารณ์ที่ 2 การศึกษาแบบบูรณาการไร้ระเบียบเกินไป ไม่เหมาะกับการเรียนระดับอุดมศึกษา ปาล์มเมอร์ตั้งคำถามกลับว่า ความไร้ระเบียบนั้นไม่ต่างจากชีวิตคนเราที่เราควรจะมาพบทวนว่า เราอยากให้การศึกษาระดับอุดมศึกษาเกี่ยวข้องกับชีวิตหรือไม่ ข้อวิจารณ์ที่ 3 ห้องเรียนไม่เปิดพื้นที่ให้แก่อารมณ์ ปาล์มเมอร์อธิบายว่า การรู้จักคิด (Candace pert) เป็นงานที่เชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับอารมณ์ เป็นการเชื่อมโยงระหว่างสมองกับหัวใจ ข้อวิจารณ์ที่ 4 ต่อต้านชุมชน การศึกษาแบบบูรณาการจำเป็นต้องร่วมมือกันทำงาน ชุมชนเป็นมิติความจริงที่จำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงความคิด ข้อวิจารณ์ที่ 5 วิชาการกับจิตวิญญาณประสานกันไม่ได้ ปาล์มเมอร์เห็นว่าเป็นสิ่งอันตรายยิ่งถ้าจะไม่ให้การศึกษาระดับอุดมศึกษาไปเข้าใจศาสนาและจิตวิญญาณในฐานะที่เป็นส่วนสำคัญของ “สภาพไร้ระเบียบ” ของมนุษย์

ส่วนที่ 4 เป็นส่วนที่ว่าด้วย **พ้นไปจากชีวิตทางวิชาการที่แบ่งแยก** เขียนโดย อาเธอร์ ซายองค์ ในบทนี้ซายองค์ได้พูดถึง “ชีวิตที่แบ่งแยก” ในสมัยที่ยังเป็นนักศึกษาที่ร่ายรอบด้วยความไร้วิญญาณของมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นวิกฤตการณ์ตลอดกาลที่เกิดขึ้นกับคนทุกคน และกล่าวถึงการค้นพบ การเรียนรู้ที่สำคัญที่สุดที่เกิดขึ้นโดยอาศัยความสัมพันธ์นอกห้องเรียน และย้ำเตือนถึงการคุกคามของ “แนวคิดเฉื่อย (Inert idea) หรือความรู้ที่ตายแล้ว” ที่จะมีต่อจินตนาการหรือการหยั่งรู้ ที่จำเป็นต้องเปิดตัวเองไปสู่การรับประสบการณ์ความเป็นมนุษย์ให้เต็มที่

ส่วนที่ 5 เป็นส่วนที่ว่าด้วย **ใส่ใจโยงโยสัมพันธ์ ใช้ชีวิตเป็นบทเรียน** เขียนโดย อาเธอร์ ซายองค์ ในตอนนี้ผู้เขียนได้เขียนถึงศาสตร์ของการสอนแบบบูรณาการที่จะทำให้เห็นโยงโยความสัมพันธ์ในฐานะที่เป็นความจริงพื้นฐาน ไม่ใช่ความจริงที่สกัดมาแล้ว อะไรคือความหมายของประสบการณ์เชิงลึกของโยงโยสัมพันธ์เพื่อแสวงหาความรู้ การเรียน การสอนและชีวิต เป็นการสอนที่ใช้ประสบการณ์และโยงโยสัมพันธ์ และการสอนแบบสหวิทยาการอย่างมีจุดมุ่งหมาย โดยการสืบค้นด้วยการใคร่ครวญเป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาที่จะเสริมวิถีวิเคราะห์ เป็นการแสดงออกของญาณวิทยาแห่งความรัก (Epistemology of love) ซึ่งมี 7 ชั้นคือ ความเคารพ ความอ่อนโยน ความใกล้ชิด ความเปราะบาง การมีส่วนร่วม การเปลี่ยนแปลง และการหยั่งรู้ด้วยจินตนาการ

ส่วนที่ 6 เป็นส่วนที่ว่าด้วย **ประสบการณ์ การใคร่ครวญ และการเปลี่ยนแปลง** เขียนโดย อาเธอร์ ซายองค์ ในส่วนนี้ ซายองค์ได้เขียนถึงหัวใจของการอุดมศึกษาแบบบูรณาการที่แท้จริงที่ต้องใช้ประโยชน์จากการสำรวจอย่างกว้างขวางและความเข้าใจลึกซึ้งในขั้นตอนต่างๆ ของการพัฒนามนุษย์ทั้งด้านพุทธิปัญญา อารมณ์ความรู้สึก ศิลธรรม และจิตวิญญาณ ที่จะต้องมีรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนการสอนด้วยการใคร่ครวญ ความหมาย เป้าหมาย และคุณค่าของจิตวิญญาณในอุดมศึกษาที่จะเชื่อมโยงถึงความเป็นครู

ส่วนที่ 7 เป็นส่วนที่ว่าด้วยการสนทนาเพื่อการเปลี่ยนแปลงในมหาวิทยาลัย เขียนโดย ปาร์กเกอร์ เจ. ปาล์มเมอร์ ในส่วนนี้ปาล์มเมอร์ในเขียนถึงกลยุทธ์ในการสนทนาเพื่อการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนเข้าสู่การเรียนการสอนแบบบูรณาการที่จะสามารถตอบสนอง “ความหิวกระหายและความต้องการของนักศึกษา ต่อคำถามที่รออยู่เกี่ยวกับมนุษยและความท้าทายของสังคม เศรษฐกิจการเมืองในยุคสมัยของเรา” ปาล์มเมอร์เห็นว่า การสนทนาเป็นทั้งยาถอนพิษความโดดเดี่ยวในสถานศึกษาและเป็นกลยุทธ์สำหรับการเปลี่ยนแปลงสถาบัน การสนทนาเป็นกุญแจสำคัญไปสู่การเพาะเมล็ดพันธุ์ความเปลี่ยนแปลงลงในรั้วมหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 8 บทส่งท้าย เขียนโดย ปาร์กเกอร์ จ. ปาล์มเมอร์และ อาเธอร์ ชายองศ์ เป็นบทส่งท้ายที่ผู้เขียนทั้งสองในสรุปสาระสำคัญของสิ่งที่ต้องการสื่อสารถึงผู้อ่าน ความสำคัญของการศึกษาของคนหนุ่มสาวซึ่งเป็นภาระหน้าที่อันยิ่งใหญ่ที่สุดของชุมชน การศึกษาเป็นภาระหน้าที่ล้ำค่า เรียกร่องสูง และมีความสำคัญยิ่ง โดยบทสนทนาเกี่ยวกับหัวใจของอุดมศึกษาจะสามารถเกิดขึ้นได้ ภายใต้บริบทที่อุดมศึกษาต้องได้รับการฟื้นฟูคือปรัชญาการศึกษาแบบบูรณาการ

ส่วนที่ 9 ภาคผนวก เป็นส่วนของการเสนอตัวอย่างของการศึกษาแบบบูรณาการที่หลากหลายรูปแบบ โดยแบ่งเป็น 3 ส่วนคือ ในห้องเรียน นอกห้องเรียน และการริเริ่มของฝ่ายบริหารและทั่วทั้งมหาวิทยาลัย **ภาคผนวก ก ในห้องเรียน** มีตัวอย่างได้แก่ การใช้ดนตรีเพื่อการเจริญสติและการฝึกไคร่ครวญก่อนเริ่มชั้นเรียน โครงการจัดสรรทุนเพื่อการปฏิบัติภาวนาเป็นโครงการสนับสนุนวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยการไคร่ครวญในหลากหลายวิชาเพื่อให้นักศึกษาเข้าใจตนเอง การเรียน และโลกอย่างลึกซึ้งขึ้น โครงการโอกาสให้บริการในภาวะผู้นำ (Service Opportunities in Leadership : SOL) เป็นโครงการระยะ 1 ปีเต็มของนักศึกษาปริญญาตรีที่ผสมผสานการศึกษาทางวิชาการ การให้บริการชุมชนและการไคร่ครวญอย่างมีวิจารณญาณเข้าด้วยกัน และการพัฒนานักศึกษาแบบองค์รวม ส่งเสริมการใช้ชีวิตให้มีจุดมุ่งหมายและความหมาย **ภาคผนวก ข นอกห้องเรียน** ตัวอย่างได้แก่ การสร้างหอพักประจำวิชาซึ่งเป็นการผสมผสานวิชาการเข้ากับชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัย แบบจำลองโปรแกรมสหวิทยาการ

ศิลปะและอาศรม (Interdisciplinary arts and residential program) ใช้กระตุ้นความใฝ่รู้ของนักศึกษาด้วยเทคนิคการโค้วครวญ โปรแกรมการเรียนรู้ด้วยการให้บริการ โครงการยุคาทัน โครงการด้านการศึกษาเพื่อชาวรากหญ้าที่ตั้งอยู่ในชุมชน และการนำจิตวิญญาณสาธารณะ (Civil engagement) กับการเรียนรู้ด้วยการให้บริการมาใช้ในวิชาบังคับของพลศึกษาในมหาวิทยาลัย หลักสูตรการแพทย์แบบบูรณาการของสถาบันเพื่อสุขภาพและการเยียวยา **ภาคผนวก ค การริเริ่มของฝ่ายบริหารและทั่วทั้งมหาวิทยาลัย** ตัวอย่างได้แก่ มหาวิทยาลัยรัฐฟลอริดา การให้ผู้บริหารเสนอตัวเข้าช่วยเหลือนักศึกษาในสถาบันที่มีขนาดใหญ่ด้วยแนวคิด “อยู่ให้เห็นและพร้อมช่วย” การตั้งสภาผู้อาวุโส ของมหาวิทยาลัยนาโรปะ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างอธิการบดี คณาจารย์และพนักงาน การรับประทานอาหารเช้าระหว่างอธิการบดีกับคณาจารย์ของวิทยาลัยสเปลแมน เพื่อสร้างโอกาสที่การสนทนาและความสัมพันธ์องกวม และการสร้างชุมชนที่วิทยาลัยชุมชนพริ้นท์จอร์จ ไฮแอทวิลด์ แมรี่แลนด์ โดยการใช้บทกวีที่ละบทเพื่อนำไปสู่ “การสนทนาเพื่อเปลี่ยนแปลง” การกำหนดให้ “การเรียนรู้ของนักศึกษาคือสิ่งที่เราให้ความสำคัญสูงสุด” เป็นตัวกำหนดทุกเรื่องในวิทยาลัยของวิทยาลัยเวลเลสลีย์และโรงเรียนเทววิทยา มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด และโปรแกรมชอตอควา/สุนทรียสนทนา การส่งเสริมวัฒนธรรมความรับผิดชอบที่ MSU

ความคิดเห็นของผู้แนะนำหนังสือ

เป็นเช่นที่ผู้เขียนได้บอกจุดหมายของหนังสือเล่มนี้ว่า หนังสือเล่มนี้ไม่ใช่หนังสือเกี่ยวกับเทคนิคการสอนหรือการเขียนโครงการเสนอโปรแกรมการสอน (Programmatic proposal) จุดเน้นของหนังสืออยู่ที่การสำรวจคำถามเชิงปรัชญาของการศึกษาแบบบูรณาการ และการนำความเชื่อมโยงอันจะนำทำให้เกิดพลังสู่ขบวนการเคลื่อนไหวให้มากขึ้น ทำให้หนังสือเต็มไปด้วยคำถามและการสำรวจ การตรวจสอบและข้อเสนอ วิสัยทัศน์และความหวัง ที่ผู้เขียนพยายามหาทางเปิดเผยหัวใจของอุดมศึกษา ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้มีชีวิตชีวาและให้ความพอใจที่ล้ำลึกแก่การสอน ซึ่งเป็นความพยายามที่จะใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์เพื่ออธิบายถึงความสำคัญสูงสุดของประสบการณ์ ความสัมพันธ์ และความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันของมนุษยชาติกับโลก

โดยผ่านมุมมองทางจิตวิทยา ประสาทวิทยาศาสตร์ นำธรรมเนียมทางศาสนาและจิตวิญญาณมาประดิษฐ์ศาสตร์การสอนที่ว่าด้วยการแสวงหาความรู้อย่างใส่ใจ จิตใจสงบ มั่นคงและรู้จักใคร่ครวญ และที่ท้าทายคือการใช้ประโยคที่เป็นเส้นตรงถ่ายทอดความอ้อมค้อม ซ้ำซ้อน อย่างที่ใช้ของคร่ำมในการถ่ายทอดความจริง เป็นสิ่งที่ท้าทายนักการศึกษา ผู้บริหาร และผู้สอนของประเทศไทยที่จะกลับมาทบทวนการจัดการเรียนการสอนของเราว่า กำลังสร้างคนแบบใดออกไปจากรั้วมหาวิทยาลัย มีอะไรอยู่บ้างที่เป็นคุณค่าสำคัญในการเรียนการสอนของเรา มีอะไรอยู่บ้างที่เป็นทุนสำคัญของการศึกษาไทยที่จะนำไปสู่การสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า มีความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง ที่มีทั้งสมอง หัวใจ และจิตวิญญาณ ที่สุดแล้วจะเป็นการกระตุ้นให้เกิดการริเริ่มวิธีการสอนใหม่ๆ ขึ้นมา นักการศึกษา ผู้บริหารและผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษาทุกคนควรจะได้หยิบหนังสือเล่มนี้ขึ้นมาอ่านอย่างใคร่ครวญ